

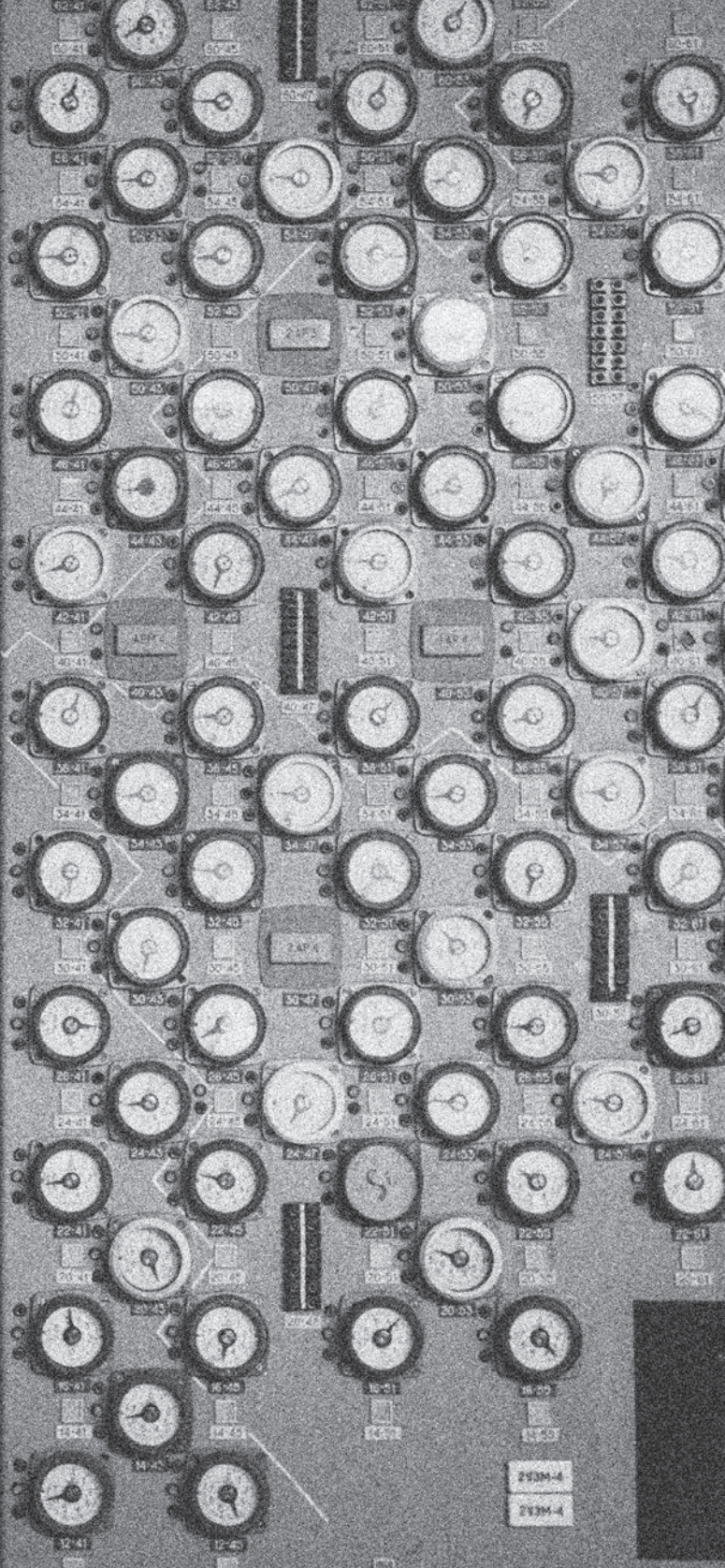
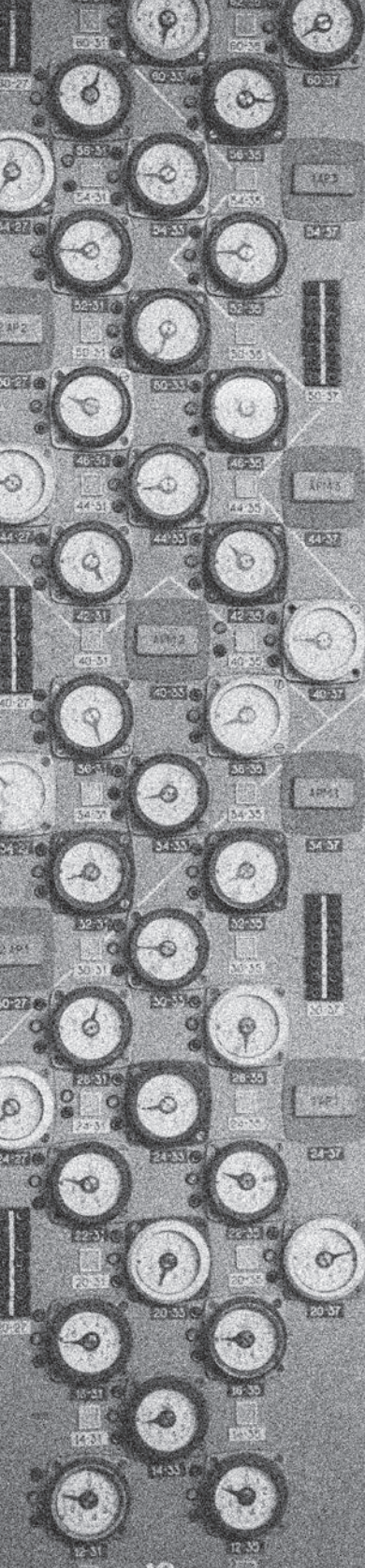
Kate Brown

Černobyl': Príručka prežitia

absynt

absynt

Kate Brown:
Černobyl'. Príručka prežitia

Kate Brown

Černobyl': Príručka prežitia

Čo prišlo po
Černobyle

Preklad: Peter Tkačenko

Pre Marjoleine

Copyright © 2019 Kate Brown

Translation © Peter Tkačenko

Design © Pavlína Morháčová

Photos © Tomáš Halász

ISBN 978-80-8203-199-0

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia

Obsah

Úvod

Príručka prežitia	17
-------------------	----

1. časť: Havária

Likvidátori v Nemocnici číslo 6	31
Evakuovaní	46
Privolávači dažďa	61
Operátori	67
Ukrajinci	78
Fyzici a lekári	89

2. časť: Rádioaktívne prežívanie

Drsná vlna	103
Čisté kože, špinavá voda	118
Katastrofa v klobáse	122
Z družstva továreň	131

3. časť: Príroda z ľudskej dielne

Obyvateľka močiara	145
Veľké čiernobyľské zrýchlenie	159

4. časť: Postapokalyptická politika

Upratovačka	175
KGB má podozrenie	184

5. časť: Zdravotné záhady

Prvotné dôkazy	193
Odtajňovanie katastrofy	199
Superveľmoci si musia pomáhať	208
Bieloruskí námesačníci	214
Veľké prebúdzenie	228

6. časť: Veda ponad železnú oponu

Zavolajte posily	245
Odtlačky Marie Curie	250
Zahraniční experti	259
Hľadanie katastrofy	266
Rakovina štítnej žľazy: Kanárik v bani zdravia	274
Efekt motýlích krídel	284
Hľadanie strateného mesta	299
Červený tieň Greenpeace	303
Tichý Ukrajinec	311

7. časť: Umelci prežitia

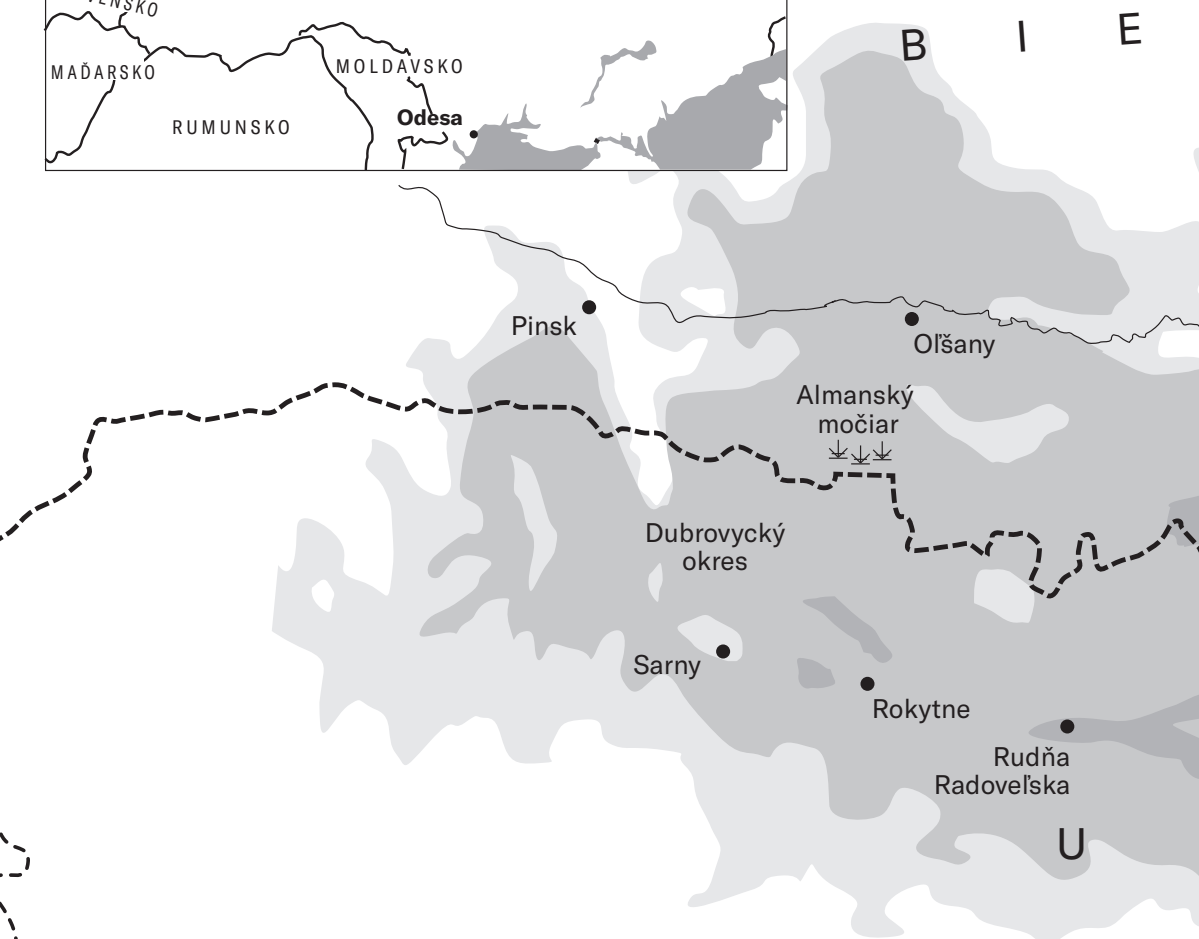
Pieta	325
Holý život	335

Záver

Čučoriedky budúcnosti	343
-----------------------	-----

Podakovanie	357
Poznámka k transkripcii a prekladu	361
Zoznam archívov a rozhovorov	363
Poznámky	365

Minsk

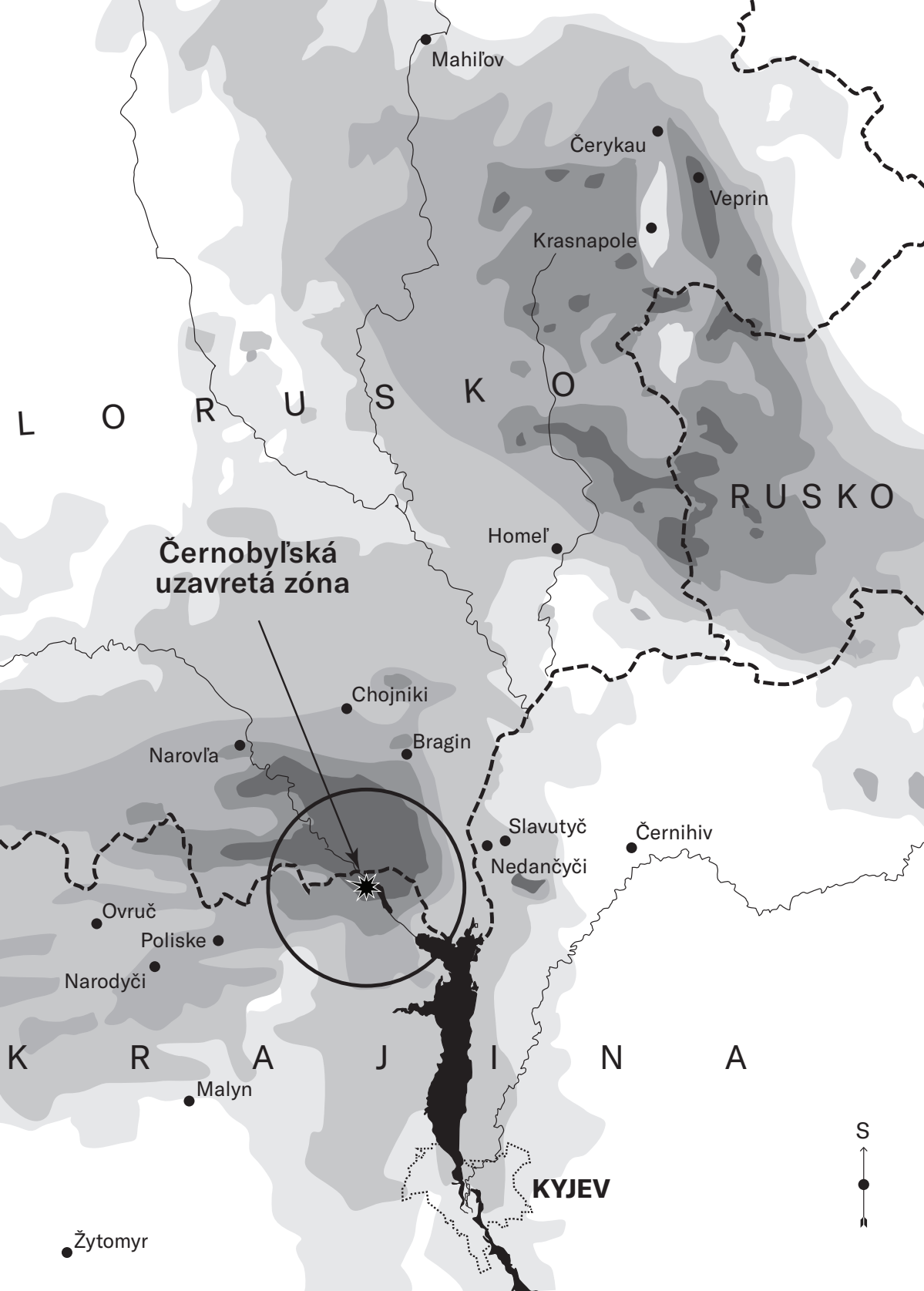

CÉZIUM 137

KN/KM²

Mahilov

Čerykau

Veprin

Krasnapole

L O R U S K O R U S K O

Černobyľská uzavretá zóna

Homel'

Chojniki

Bragin

Narovľa

Slavutyč

Nedančyči

Černihiv

Ovruč

Poliske

Narodyči

Malyn

KYJEV

Žytomyr

Úvod

Príručka prežitia

V auguste 1986, tri mesiace po havárii v Černobyľskej atómovej elektrárni, dalo ukrajinské ministerstvo zdravotníctva vytlačiť päťtisíc letákov určených „obyvateľom obcí vystavených rádioaktívnemu spadu z Černobyľskej atómovej elektrárne“. Leták sa začína uisteniami:

Drahí súdruhovia!

Od nehody v černobyľskej elektrárni bola v plodinách a v pôde v okolí vášho bydliska vykonaná dôkladná analýza rádioaktivity. Z výsledkov je zrejmé, že život a práca vo vašej obci nepredstavujú nebezpečenstvo pre dospelých ani pre deti. Hlavná dávka rádioaktivity sa už rozpadla. Nie je preto dôvod obmedzovať konzumáciu miestnych poľnohospodárskych produktov.

Ak vidieť, že vytrvali v čítaní aj po prvej strane, zistili, že seba-istý tón rýchlo vyprel a nahradil ho úplný protiklad:

Prosíme vás o dodržiavanie týchto zásad:

Nekonzumujte tohtoročné lesné plody a huby.

Deti by nemali chodiť do lesov medzi dedinami.

Obmedzte konzumáciu čerstvej zeleniny.

Nekonzumujte miestne mäso a mlieko.

Pravidelne umývajte svoje domovy.

Odstráňte zo záhrad najvyššiu vrstvu zeminy

a zakopte ju v špeciálnych jamách ďaleko za dedinou.
Namiesto dojných kráv radšej chovajte ošípané.¹

Tento leták bol v ľudských dejinách v podstate jedinečnou príruč-
kou prežitia. V minulosti sa už stalo, že ľudia po jadrových nehodách
zostali žiť na územiach zamorených rádioaktívnym spadom, lenže
až do černobyľskej havárie štát nikdy nebol nútený verejne priznať,
že má problém, a vydať príručku s pokynmi pre život v novej, post-
nukleárnej realite.

Pri písaní tejto knihy som si o Černobyle pozrela množstvo do-
kumentov a prečítala veľa kníh. Zápletky sa v nich zvyčajne odvíjajú
veľmi podobne. Hodiny tikajú, sekundy ubúdajú a operátori v riadiacej
miestnosti prijímajú rozhodnutia, ktoré sa už nebudú dať vziať späť.
Ohlušujúce poplašné sirény ustupujú neutíchajúcemu zlovestnému
praskaniu dozimetrov. Pozornosť sa obracia na šarmantných mužov
so slovanskými črtami a širokými ramenami, ktorí nedbajú na svo-
je zdravie. Pred dymiacim reaktorom dofajčia cigarety, zahasia ich
podpätkami a pokračujú v zachraňovaní sveta pred týmto novým,
rádioaktívnym protagonistom. Následne sa dráma presúva do ne-
mocničných miestností, kde pozorujeme, ako sa tí istí muži menia
na kostlivcov so zahŕňajúcim mäsom. Keď už máte tej sčernetej po-
kožky a vnútorných zranení akurát dosť, rozprávač prehodí žartovnú
poznámku, že rozsah černobyľskej katastrofy sa dlhodobo preceňuje.

Novinár sa ponorí do lesov v černobyľskej zakázanej zóne v okru-
hu tridsiatich kilometrov od elektrárne, ktorá bola vyludnená do nie-
koľkých týždňov po havárii. Novinár ukáže na vtáka a strom a vyhlási,
že zóna prekvitá! Zaznejú sladké tóny a rozprávač dodá, že aj keď
bol Černobyľ najhoršou jadrovou katastrofou v dejinách, následky
sú minimálne. Na následky rádioaktivity zomrelo len päťdesiatšty-
ri ľudí a zopár tisíc detí dostalo rakovinu štítnej žľazy, ktorá nie je
smrteľná a dá sa pomerne ľahko vyliečiť. Tieto upokojujúce televízne
príbehy účinkujú ako čarovné zaklínadlo. Desivé obrazy jadrových
nehôd sa rozplývajú a spolu s nimi aj súvisiace otázky. Takéto príbehy
vás vtahujú do technológie okorenenej ľudskej drámy, pričom vám

dodávajú nádej do budúcnosti a (predovšetkým) pocit vďaky, že sa to nestalo vám. Sústredením sa na zlomové sekundy pred výbuchom a potom na zvyšky rádioaktívneho reaktora bezpečne zakrytého sarkofágom väčšina príbehov o Černobyle samotnú nehodu zastiera.

Len päťdesiatštyri mŕtvych? Naozaj je to všetko? Prezrela som si webové stránky jednotlivých agentúr OSN a našla viacero údajov – od tridsaťjeden do päťdesiatštyri mŕtvych. Černobyľské fórum OSN v roku 2005 odhadlo, že v dôsledku černobyľskej radiácie podľahne rakovine dve- až deväťtisíc ľudí. Greenpeace na tieto odhady zareagovalo oveľa vyššími číslami: podľa tejto organizácie v dôsledku havárie zomrelo už dvestotisíc ľudí a v budúcnosti očakáva ďalších deväťdesiatťrisíc smrteľných prípadov rakoviny.² Nezhody pri odhadovaní dôsledkov Černobyľu sa nepodarilo odstrániť ani počas nasledujúcej dekády. Dozvedáme sa, že v černobyľskej zóne zomierajú vtáky, no vzápätí nás novinári informujú, že do oblasti sa vracajú vlky a jelene. Verejnosť je v zajatí vedeckého patu. Mainstreamové médiá majú sklon zverejňovať len najmiernejšie čísla – tridsaťjeden až päťdesiatštyri mŕtvych – s tým, že konečný počet obetí sa už nikdy nedozvieme.³

Prečo nevieme viac?

Vedci v celom svete desaťročia vyzývali na rozsiahlu, dlhodobú epidemiologickú štúdiu dôsledkov černobyľskej havárie.⁴ Taká štúdia však nikdy nevznikla. Prečo? Vytváral niekto zmätok o následkoch Černobyľu zámerne? Vzhľadom na obrovský rozdiel medzi odhadmi ľudských strát v podaní OSN a organizácie Greenpeace panuje veľká miera neistoty. Prostredníctvom opisu škôd spôsobených haváriou chcem touto knihou prispieť k presnejším číslam a k hlbšiemu poznaniu zdravotných a environmentálnych následkov katastrofy.

Bez lepšieho pochopenia následkov Černobyľu sa ľudstvo zasekne v nekonečnej videoslučke, v ktorej sa dookola opakuje jedna a tá istá scéna. Po fukušimskej havárii v roku 2011 vedci verejnosti odkázali, že si nie sú istí, ako na ľudí vplývajú nízke dávky rádioaktívneho žiarenia. Požiadali preto verejnosť o trpezlivosť takých